

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Střední průmyslová škola strojnická Olomouc, tř.17. listopadu 49

**Výukový materiál zpracovaný v rámci projektu „Výuka moderně“
Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0205**

Šablona: III/2 Český jazyk, umění a kultura

Sada: 3

Číslo materiálu v sadě: 10

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Název: Literární avantgarda světová

Jméno autora: Mgr. Marta Skopalíková

Předmět: Český jazyk, umění a kultura

Jazyk: čeština

Klíčová slova: literární směry a proudy, autoři a jejich tvorba, pojmy automatická kresba, osvobozená slova a věty, kaligram, palindrom, pásmo, manifest

Cílová skupina: žák 3. ročník

Stupeň a typ vzdělání: 3. ročník, střední odborné

Očekávaný výstup: Žák dokáže vyjmenovat literární avantgardní směry a vysvětlit jejich znaky. Má přehled o významných autorech. Přiblíží znaky avantgardní literatury, vysvětlí dělení prózy 1. poloviny 20. století, doloží příklad avantgardního dramatika. Rozumí novým literárně vědným pojmům.

Metodický list/anotace

Pomocí výkladové prezentace se žák seznámí s avantgardní literaturou a dramatem, literárními směry a proudy. Teoretické znalosti následně využije v hodinách při práci s literárními texty. Procvičením a shrnutím učiva se zabývá DUM č. 20 sada 3.

Vytvořeno: 09. 10. 2012

Literární avantgarda

obsah

1. Světová avantgarda – znaky
2. Poezie – znaky
3. Umělecké směry a autoři
4. Drama
5. Próza a dělení, proudy

Literární avantgarda - charakteristika

- odraz společensko-historického vývoje
- odraz existencionálních problémů člověka
- konec společenských tabu
- autoři hledají nové originální postupy zobrazení okolní reality
- **novátorské průkopnické hnutí 1.pol.20.st.**
- **Poezie** – reaguje rychleji, vznikají nové **směry**
- **Próza** – tzv. **proudy**

Poezie

Znaky:

- jazykové experimenty, kombinace různých žánrů, dějových rovin a slohových postupů v jednom díle, novátorství
- rozklad, deformace okolní reality – mnohopohledovost, zaměření na detail
- senzitivní vnímání reality
- „osvobozená slova, věty“, zvuk strojů, volný verš
- hra, obrazotvornost, asociace

Literární směry v poezii

- futurismus
- kubofuturismus
- dadaismus
- surrealismus
- expresionismus

Futurismus

- 1909 Itálie – F. T. Marinetti: Manifest
- obdiv technice, zobrazení dynamiky a rychlosti strojů, napodobení zvuku strojů
- tzv. „**osvobozená slova**“
  - slovesa v infinitivu, zrušení interpunkce, jen podstatná jména, napodobení zvuků – zvukomalba, kakofonie
- 9. bod Manifestu – oslava fašismu a války
(hygiena světa), vliv filozofa Nietzscheho (kult nadčlověka)

Futurismus v Rusku

○ Vladimír Majakovskij

- **agitační poezie, poemy** - podpora sovětského režimu (oslava Lenina a revoluce)
- metafory, neologismy, úsečné verše, hovorový j.
- sb. Oblak v kalhotách

○ Velemir Chlebnikov: kubofuturismus

- neologismy bez pojmového významu , rozbití větné stavby, tzv. „**zaumný jazyk**“ (např. *boébobi zněla ústa*)
- dále **palindromy** (např. *a srp v prsa*)

Kubofuturismus

- hlavní představitel **Guillaume Apollinaire** [gijóm apolinér]
- Francouz, účastník války, zemřel na španělskou chřipku
- básník, esejista, dramatik
- propagátor **kubismu + futurismu**, zakladatel surrealismu
- důraz na fantazii, hru se slovy
- odstranil interpunkci, tzv. „**osvobozené věty**“, slova mají význam, báseň = celek nezávislý na okolí
- využití asociací => **polytematické pásmo** (apollinairovské)
- **tvorí kaligramy** = básně v obrazech
- **tvorba**: sb. Alkoholy, Kaligramy, drama Prsy Tirésiovy

Expresionismus

- Německo, 1910 -1920
- důraz na lidskou psychiku, pocity strachu, zoufalství, prázdnoty
- smutná, pesimistická poezie, katastrofické obrazy
- **autoři:** G. Benn, R. Becher

Dadaismus

- 1916 Švýcarsko – Curych, kabaretní klub
- anarchistické hnutí, kritika maloměšťáctví a civilizace
- zakladatel **Tristan Tzara** (rumunský původ): Manifest
- princip náhody, slovní hříčka, využití zdánlivě nelogických souvislostí, snaha okouzlit, překvapit
- vznikají tzv. **automatické texty**
- z hnutí dada vychází později surrealismus
- **autoři:** t. Tzara, fotograf Man Ray, Kurt Schwitters
- **předchůdce:** **Christian Morgenstern**
  - humor, groteskní lyrika, sb. Šibeniční písně

Surrealismus

- vliv psychoanalýzy S. Freuda
- navazuje na hnutí dada, název převzat od Apollinairea
- Paříž, **A. Breton** 1924 Manifest
- 1929 2. Manifest, kritika války, příklon k marxismu
- **znaky**: využití podvědomí, inspiraci hledali u primitivních národů a šamanských kmenů, duševně nemocných
- využití stavů lidského nevědomí: spánek, hypnóza, halucinace, deliria, vliv omamných látek
- tzv. **automatický text**
- **autoři**: P. Eluard – sb. Veřejná růže, A. Breton – sb. Magnetická pole, r. Nadja

Avantgardní drama

- **G. Apollinaire**
  - hra prsy Tiresiovy (program avantgardy)
- **Jean Cocteau** (Francie)
- **Alfréd Jarry** (Francie) – předchůdce absurdního dramatu
  - Hra Král Ubu
- **Frank Wedekind** (Německo) – expresionismus
- **Ödön von Horváth** (Německo)
- **Bertolt Brecht** (Německo)
  - hra Matka Kuráž a její děti – tzv. **epické divadlo**
- **D.García Lorca** (Španělsko)
  - hra Krvavá svatba (prvky avantgardy a folklóru)

Próza – literární proudy

- **Proud realistický** – realistické postupy, ale větší důraz na psychiku a citový život jednotlivce
  - **téma 1. světové války + tzv. “ztracená generace”** (Hemingway, Faulkner, Remarque, Barbusse)
  - **historické romány** (H. Mann, Feuchtwanger)
  - **společenské románové kroniky** (T. Mann, Galsworthy, Fitzgerald, Steinbeck)
- **Proud moderní – experimentální** (Musil, Joyce, Proust, Kafka, Woolfová)
- **Lit. rušící společenská tabu** (H. Miller)

Odkazy:

Použitá literatura:

PROKOP, Vladimír. *Přehled světové literatury: pro výuku na středních školách*. 1. vyd. Sokolov: O.K. - Soft, 2004.

HÁNOVÁ, Eva, Eleonora JEŘÁBKOVÁ a Lenka KLUSÁČKOVÁ. *Odmaturuj z literatury*. 2. vyd. Praha: Didaktis spol. s r.o., 2002. ISBN 80-86285-37-5.